

บันทึกการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
ครั้งที่ ๑๕
วันอังคาร ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๘
ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาต สุขัคคานนท์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	โฆษกกรรมการ
๕. นายวรชิต สิงหเสนี	โฆษกกรรมการ
๖. นางกิริณา สุมาวงศ์	กรรมการ
๗. นางจุรี วิจิตรวาทการ	กรรมการ
๘. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	กรรมการ
๙. นายเอิธรชัย ณ นคร	กรรมการ
๑๐. พลเอก นิวัติ ศรีเพ็ญ	กรรมการ
๑๑. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๒. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๓. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๔. พลตรี วีระ โรจนนาค	กรรมการ
๑๕. นายศุภชัย ยาวะประภาษ	กรรมการ
๑๖. นายอุดม รัฐอมฤต	กรรมการ
๑๗. นายอัษฎพร จารุจินดา	กรรมการ
๑๘. พลเอก อัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๑๙. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง
๒๐. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	เลขานุการกรรมการ คนที่สอง

กรรมการผู้ไม่มาประชุม คือ

นายนิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย	(ลาการประชุม)
---------------------------	---------------

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ

๒. นายวราห์ เห่งพุ่ม

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๑. นายนาถ ดวงวิชัย

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานประธานรัฐสภา

๒. ว่าที่เรือตรี ยุทธนา สำเภาเงิน

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการปกครอง

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

๑. นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์

๒. นายเจษฎ์ โทณะวนิก

๓. ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์

๔. รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย

ผู้ชำนาญการประจำตัวกรรมการ

๑. นางสุภัทรา เชื้ออรอด

๒. นายสติธ รัตนธิโชติ

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๕ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑ วันอังคาร ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒ วันพุธ ที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕ วันจันทร์ ที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๖ วันอังคาร ที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๗ วันพุธ ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๘ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๙ วันศุกร์ ที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๐ วันจันทร์ ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘

- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๑ วันอังคาร ที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๒ วันพุธ ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๓ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

อยู่ระหว่างการตรวจทานของนายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

ที่ประชุมพิจารณาร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ต่อจากการประชุมครั้งที่แล้วสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ประธานกรรมการเสนอให้เพิ่มความเป็นมาตราแรกของหมวดนี้เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างหน้าที่ของรัฐและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ดังนี้

“มาตรา รัฐต้องดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ให้ครบถ้วนตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

ไม่มี

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติให้เพิ่มมาตราใหม่ ความเป็นดังนี้

“มาตรา รัฐต้องดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ให้ครบถ้วนตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ”

มาตรา ๕๐

“มาตรา ๕๐ รัฐต้องจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- เรื่องการศึกษาและสาธารณสุข ผู้รับประโยชน์จะเป็นทั้งคนไทยและผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ดังนั้น ควรระบุผู้รับประโยชน์ให้ชัดเจนหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เป็นเรื่องที่ต้องจัดให้กับปวงชนชาวไทย ส่วนการที่รัฐต้องสงเคราะห์ผู้ไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้กำหนดไว้ในร่างมาตรา ๗๕ ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรัฐจะจัดให้เป็นไปตามสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีผูกพันไว้

ประธานกรรมการสอบถามว่า มีการจัดการศึกษาภาคบังคับให้กับคนต่างชาติด้วยหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า รัฐจะจัดการศึกษาภาคบังคับให้กับคนต่างชาติตามกฎหมายการศึกษาภาคบังคับและพันธกรณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕ ระบุให้รัฐจัดการศึกษาให้ “เด็ก” ไม่ได้ระบุว่า “เด็กไทย”

นายเชษฐ โทณวนิก ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า ในต่างประเทศจะจัดการศึกษาให้กับคนต่างชาติโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าใช้จ่ายทางการศึกษาแบบคงที่ (fixed cost) แต่จะไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายทางการศึกษาแบบแปรผัน

- ความว่า “ไม่เสียค่าใช้จ่าย” ควรจะระบุให้ชัดเจนว่า ไม่เสียค่าใช้จ่ายในส่วนใดบ้าง

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขร่างมาตรา ๕๐ เป็นดังนี้ “รัฐต้องจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา”

- มีกรรมการสอบถามว่า ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกเหนือจากค่าเล่าเรียนจะรวมอยู่ในความหมาย “ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา” หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ให้เขียนไว้เป็นหลักการในร่างรัฐธรรมนูญ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้ปกครองจะต้องจ่ายหรือไม่ เป็นเรื่องที่แต่ละรัฐบาลจะดำเนินการ

- มีกรรมการสอบถามว่า การศึกษาภาคบังคับตามมาตรานี้ครอบคลุมถึงโรงเรียนปอเนาะด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การศึกษาภาคบังคับตามมาตรานี้ครอบคลุมทุกโรงเรียน ไม่ได้แบ่งแยกศาสนา เพียงแต่ต้องพิจารณาว่าโรงเรียนปอเนาะถือเป็นหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับหรือไม่ ทั้งนี้ เสนอให้ปรับแก้ไขร่างมาตรา ๕๐ เป็นดังนี้ “รัฐต้องจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย” เพื่อเขียนให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การศึกษาภาคบังคับครอบคลุมถึงการศึกษาของเด็กเล็กก่อนวัยเรียนด้วยหรือไม่ หาก อบต. จัดการศึกษาให้กับเด็กเล็กก่อนวัยเรียนอยู่แล้ว ก็ควรระบุไว้ในรัฐธรรมนูญให้การศึกษาภาคบังคับครอบคลุมถึงการศึกษาของเด็กเล็กก่อนวัยเรียนด้วย

ประธานกรรมการเสนอให้เพิ่มความเป็นร่างมาตรา ๕๐/๑ ดังนี้

“มาตรา ๕๐/๑ ในการจัดการศึกษา รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทย และการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งให้เป็นคนดี มีวินัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน”

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ตามร่างมาตรา ๕๐/๑ รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนโดยไม่ได้ระบุไว้ว่า “ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย” หมายความว่า รัฐไม่ได้จัดให้ฟรีใช่หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่ได้ระบุให้รัฐจัดให้ฟรี แต่หากรัฐบาลมีเงินเพียงพอจะจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

- มีกรรมการเสนอให้ปรับแก้ไขความในร่างมาตรา ๕๐/๑ เป็นดังนี้ “ในการจัดการศึกษา รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทย และการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาอุปนิสัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน”

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขความในร่างมาตรา ๕๐/๑ เป็นดังนี้ “ในการจัดการศึกษา รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทย และการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาให้เป็นคนดี มีวินัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน”

โดยให้ปรับแก้ไขร่างมาตรา ๕๐/๑ เป็นร่างมาตรา ๔๙/๑ และให้นำความในร่างมาตรา ๕๐ มาเป็นวรรคสามของร่างมาตรา ๔๙/๑ ดังนี้

“มาตรา ๔๙/๑ ในการจัดการศึกษา รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาให้เป็นคนดี มีวินัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน รัฐต้องดำเนินการให้บุคคลได้รับการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย”

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- มีข้อสังเกตในร่างมาตรา ๔๙/๑ วรรคสาม ซึ่งได้นำหลักการมาจากร่างมาตรา ๕๐ มาบัญญัตินั้น อาจทำให้เกิดการตีความได้ว่าคำว่า “บุคคล” ในร่างมาตรา ๔๙/๑ วรรคสาม เป็นเรื่องสิทธิของประชาชนชาวไทย เนื่องจากความในวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นเรื่องของการที่รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนชาวไทย แต่ความในวรรคสามเป็นกรณีที่รัฐต้องจัดการศึกษาให้บุคคลไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับเช่นกัน ดังนั้น หากบัญญัติคำว่า “บุคคล” อาจมีการตีความได้ว่าวรรคสามเป็นเรื่องสิทธิในการได้รับการศึกษาของประชาชนชาวไทยเท่านั้น

- ความว่า “รัฐต้องดำเนินการให้บุคคลได้รับการศึกษาภาคบังคับ...” นั้น หมายความว่า ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว หากเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็มีสิทธิได้รับการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

- งบประมาณในการดำเนินการให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับ รัฐจะต้องจ่ายให้กับคนต่างด้าวด้วย เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยย่อมต้องเสียภาษีให้กับรัฐไทยในฐานะที่ตนมีรายได้จากการทำงานในประเทศไทย ดังนั้น คนต่างด้าวย่อมได้รับการศึกษาภาคบังคับเช่นเดียวกับคนไทย และสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๔๑ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ที่ประชุมได้มีการสลับตำแหน่งของแต่ละวรรคใหม่เพื่อให้มีความสอดคล้องเนื่องจากความในหมวดนี้เป็นเรื่องหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น จึงได้จัดลำดับเนื้อความในแต่ละวรรคของร่างมาตรา ๔๙/๑ ใหม่ ความเป็นดังนี้

“มาตรา ๔๙/๑ รัฐต้องดำเนินการให้บุคคลได้รับการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาให้เป็นคนดี มีวินัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน”

จากนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาร่างมาตรา ๔๙/๑ ที่ได้มีการจัดลำดับวรรคใหม่ โดยมีกรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการเสนอให้มีการปรับแก้ถ้อยคำในวรรคสาม ซึ่งมีเนื้อความในลักษณะเป็นการกำหนดเป้าหมายที่รัฐดำเนินการจัดให้ได้รับการศึกษา ดังนั้น จึงควรเพิ่มความว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี...”

- เนื่องจากในหมวดสิทธิและเสรีภาพได้มีการใช้คำว่า “บุคคล” อยู่ในหลายมาตรา และให้หมายถึงคนไทย ดังนั้น ความในวรรคหนึ่ง ในเรื่องการศึกษาภาคบังคับอาจมีการตีความได้ว่า เป็นเรื่องที่รัฐต้องดำเนินการจัดให้ได้รับการศึกษาเฉพาะคนไทยเท่านั้น จึงเห็นควรให้มีการใช้ถ้อยคำอื่น โดยเสนอให้ใช้คำว่า “เด็กทุกคน” แทน

- คำว่า “เด็กทุกคน” ตามความในวรรคหนึ่ง มีความหมายตามกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” หมายถึง เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๗ จนถึงย่างเข้าปีที่ ๑๖ เว้นแต่เด็กที่สอบ

ได้ชั้นปีที่ ๙ ของการศึกษามัธยมศึกษาแล้ว โดยไม่เอาความหมายคำว่า “เด็ก” ตามกฎหมายอื่นมาใช้ตีความเกี่ยวกับร่างมาตรานี้

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเพิ่มความเป็นร่างมาตรา ๔๙/๑ ดังนี้

“มาตรา ๔๙/๑ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษามัธยมศึกษาบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนสำหรับประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีวินัย และสามารถศึกษาได้ตามความถนัดของตน”

มาตรา ๕๑

“มาตรา ๕๑ รัฐต้องจัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- รัฐไม่ได้เป็นผู้จัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน แต่รัฐเป็นผู้ให้เงินหน่วยงานไปดำเนินการ ประธานกรรมการเสนอแก้ไขร่างมาตรา ๕๐ เป็นดังนี้

“รัฐต้องจัดดำเนินการให้ประชาชนชาวไทยได้รับบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง”

- มีกรรมการตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับก่อน (ศาสตราจารย์บรรลือศักดิ์ อูวรรณโณ เป็นประธานกรรมการ) ในมาตรา ๕๘ (๒) ได้ใช้ถ้อยคำว่า “(๒) รับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และได้รับสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานอันจำเป็นอย่างเท่าเทียมกัน” จึงควรนำหลักการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการร่างมาตรา ๕๑

- มีกรรมการตั้งข้อสังเกตว่า การบัญญัติถ้อยคำตามร่างมาตรา ๕๑ ที่ให้สิทธิประชาชนชาวไทยเท่านั้นได้รับบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ดังนั้น ผู้ป่วยซึ่งเป็นคนต่างด้าวอาจถูกปฏิเสธการรักษาได้

ต่อประเด็นการตั้งข้อสังเกตดังกล่าว ที่ประชุมเห็นว่าร่างมาตรา ๕๑ เป็นการบัญญัติกำหนดหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานให้กับคนไทย สำหรับคนต่างด้าวเป็นเรื่องการให้สิทธิในการรักษาพยาบาลตามหลักสิทธิมนุษยชนเท่านั้น

- สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน หมายถึง การสาธารณสุขระดับตำบลหรือหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันได้ยกฐานะจากสถานีอนามัยประจำตำบลเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลแล้ว โดยดำเนินการเรื่องการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ซึ่งจะดำเนินการโดยท้องถิ่นร่วมกับรัฐ ซึ่งระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐานดังกล่าวจะแตกต่างไปจากระบบสาธารณสุขของรัฐ เช่น โรงพยาบาลของรัฐ ซึ่งดำเนินการโดยรัฐเท่านั้น

สำหรับระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐานนั้น ที่ประชุมเห็นว่ารัฐจะจัดได้เพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ ซึ่งในปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้ให้บริการสาธารณสุขใน ๒ ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ และระดับทุติยภูมิ ประกอบกับการร่างรัฐธรรมนูญต้องเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้างๆ โดยบังคับให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเท่านั้น ส่วนรัฐบาลใดที่เข้ามาบริหารประเทศจะจัดให้มีบริการสาธารณสุขที่ดีกว่าสาธารณสุขขั้นพื้นฐานตามร่างมาตรานี้ก็สามารถทำได้

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรา ๕๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๑ รัฐต้องจัดดำเนินการให้ประชาชนชาวไทยได้รับการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานและการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพแต่ประชาชนอย่างทั่วถึง

มาตรา ๕๒

“มาตรา ๕๒ รัฐต้องจัดให้เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างสมศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับผู้อื่น”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- มีการเสนอตัดคำว่า “จัดให้” และให้ใช้คำว่า “ให้ความคุ้มครอง” แทน
- เหตุที่ไม่บัญญัติคำว่า “สตรี” ไว้ในร่างมาตรา ๕๒ เนื่องจากได้มีบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาผ่านมาแล้ว ในร่างมาตรา ๒๗ วรรคสอง ได้บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันแล้ว ประกอบกับเจตนารมณ์ของร่างมาตรา ๕๒ เป็นการกำหนดหน้าที่ของรัฐให้ดูแลคนที่ด้อยโอกาสมากกว่าคนทั่วไป เช่น เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น
- มีกรรมการเสนอให้เพิ่มคำว่า “สตรี” ไว้ในร่างมาตรา ๕๒ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้มีการบัญญัติคำว่า “สตรี” ไว้ในเรื่องดังกล่าวด้วย ประกอบกับผู้หญิงบางส่วนถูกทอดทิ้งและขาดโอกาสทางสังคมจึงต้องได้รับการดูแลจากรัฐ และจากสถิติผู้หญิงเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์เพื่อบริการทางเพศเป็นจำนวนมาก โดยหากบัญญัติคำว่า “สตรี” ไว้ จะเป็นการส่งเสริมสิทธิสตรีที่มีอยู่ตามกฎหมายต่างๆ
- เมื่อพิจารณากระบวนการยุติธรรมในทางอาญาในคดีที่ผู้เสียหายเป็นหญิงถูกล่วงละเมิดทางเพศจะมีกระบวนการที่แตกต่างไปจากผู้เสียหายทั่วไป ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นความสำคัญของสตรีให้ได้รับความคุ้มครองมากกว่าผู้ชาย แม้กระทั่งในการใช้บริการสาธารณะ สังคมก็ให้สิทธิบางประการเป็นพิเศษแก่ผู้หญิง เช่น หญิงตั้งครรภ์ เป็นต้น ประกอบกับผู้หญิงมีสถานะที่แตกต่างจากผู้ชายจึงต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐเป็นพิเศษ
- ในกรณีที่ผู้หญิงกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และได้ตั้งครรภ์โดยไม่รู้ตัว เมื่อศาลพิพากษาให้จำคุก หญิงตั้งครรภ์ซึ่งถูกขังอยู่ในเรือนจำจะมีความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ ซึ่งหลังคลอดจะมีการแยกลูกออกจากแม่ที่เป็นผู้ต้องขัง ในกรณีดังกล่าวรัฐต้องให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้น จึงเห็นควรให้เพิ่มคำว่า “สตรี” ไว้ในร่างมาตรา ๕๒
- เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างประชากรของประเทศไทย มีจำนวนประชากรที่เป็นผู้หญิงประมาณร้อยละ ๕๑ ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งสหประชาชาติเห็นว่าสิทธิขั้นพื้นฐานกำหนดให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิการเลือกตั้ง แต่เรื่องใดที่ผู้หญิงจะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษก็ให้สิทธิแก่ผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชาย ดังนั้น เรื่องการให้ความคุ้มครองสตรีโดยเฉพาะจะเป็นการบัญญัติรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับอารยประเทศ จึงเห็นควรให้เพิ่มคำว่า “สตรี” ไว้ในร่างมาตรา ๕๒
- คำว่า “ผู้ด้อยโอกาส” คือ ผู้ที่ต้องได้รับสิทธิพิเศษจากรัฐ เช่น ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนและได้รับความกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติ และภัยสงคราม รวมถึงผู้ที่ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ตลอดจนผู้ประสบปัญหาที่ยังไม่มีองค์กรหลักรับผิดชอบ อันจะส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้เท่าเทียมกับผู้อื่น

ประธานกรรมการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของมาตรา ๒๗ เป็นดังนี้ “ชายและหญิง มีสิทธิเท่าเทียมกัน เว้นแต่หญิงมีสิทธิได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษแตกต่างจากชายอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางสรีระของร่างกาย”

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ความแตกต่างของหญิงและชายไม่ได้มีเฉพาะความแตกต่างทางสรีระของร่างกายเท่านั้น แต่ยังมี ความแตกต่างในด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน เช่น ด้านความคิด ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมถือ ชายเป็นใหญ่ เป็นต้น จึงไม่ควรกำหนดเฉพาะเรื่องความแตกต่างทางสรีระร่างกายเท่านั้น เพราะจะทำให้ ความหมายของความแตกต่างระหว่างหญิงและชายแคบเกินไป

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความแตกต่างของหญิงและชายในด้านต่าง ๆ มีที่มาจากความแตกต่าง ทางสรีระร่างกายทั้งสิ้น ความแตกต่างทางด้านความคิดและความเชื่อเป็นเรื่องของจิตใจ ไม่สามารถกำหนด ในรัฐธรรมนูญได้ หากความในมาตรา ๒๗ วรรคสองที่แก้ไขเพิ่มเติมมีความหมายแคบก็ควรตัดออก แล้วนำกลับไปกำหนดไว้ในมาตรา ๕๒

- มีการถามว่า รัฐจะต้องให้การคุ้มครองดูแลผู้ที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากด้วยหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในมาตรานี้กำหนดขึ้น เพื่อคุ้มครองบุคคลที่เป็นผู้ด้อยโอกาสโดยรวม ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น จึงไม่ได้ กำหนดให้รวมถึงสตรีด้วย ความในมาตรา ๔๖ วรรคสี่ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับก่อน (ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานกรรมาธิการ) ที่กำหนดว่า “เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และบุคคลในครอบครัว ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม รวมทั้ง มีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว” ได้นำมากำหนดในร่างรัฐธรรมนูญนี้เฉพาะเรื่องการ ปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมเท่านั้น แต่ยังไม่ได้กำหนดเรื่องการคุ้มครองให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และสิทธิ ได้รับการฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว ที่ประชุมจึงอาจนำมากำหนดเพิ่มเติมเป็นมาตรา ๕๒/๑

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรนำเรื่องการคุ้มครองให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และสิทธิได้รับการ ฟื้นฟูไปกำหนดไว้หมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ หรือหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐจะเหมาะสมกว่า เนื่องจากเรื่องดังกล่าวไม่อาจกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐได้

- มีการเสนอให้นำเรื่องการคุ้มครองให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และสิทธิได้รับการฟื้นฟู ไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรนำความในมาตรานี้ไปกำหนดไว้หมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ตามที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา ทั้งนี้ อาจกำหนดเรื่องต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นด้วยก็ได้

- มีการแสดงความเห็นว่า เรื่องการคุ้มครองผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส รัฐควรต้องให้การคุ้มครองเป็นพิเศษหรือไม่ การกำหนดให้มีการคุ้มครองผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส เป็นหน้าที่ของรัฐจะทำให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสได้รับความ คุ้มครองดีขึ้น

- ความในมาตรานี้ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ เพื่อกำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองดูแลคนในสังคม

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในมาตรานี้ที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา ได้กำหนดคำว่า “สตรี” ไว้ด้วย การตัดคำว่า “สตรี” ออกจากมาตรานี้ อาจไม่ได้รับการยอมรับ จึงควรนำ ความในมาตรานี้ทั้งหมดไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องการคุ้มครองเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ควรกำหนดไว้ในมาตรานี้ โดยแยกเรื่องการคุ้มครองสตรีไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

- การคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรี สามารถกำหนดไว้ในมาตราเดียวกัน โดยเรื่องการคุ้มครองเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสนั้น จะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ หรือแยกเฉพาะเรื่องการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรี ไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพก็ได้ แต่ต้องกำหนดให้มีการคุ้มครองสตรีเป็นพิเศษ ส่วนการคุ้มครองผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสนั้น อาจนำไปกำหนดไว้เป็นอีกมาตราหนึ่ง เพราะการกำหนดไว้รวมกับการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรีอาจทำให้เกิดความสับสน

- อาจนำความในมาตรา ๕๒ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่กำหนดว่า “เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว” นั้น ไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพหรือหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐก็ได้ และอาจขยายความเพิ่มเติมให้มากขึ้นก็ได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรนำความในมาตรา ๕๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นที่ยอมรับแล้ว ไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ส่วนความในมาตรานี้ควรตัดออกทั้งหมด

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้เป็นเรื่องที่รัฐจะต้องคุ้มครองให้เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและได้รับการพัฒนา จึงควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในมาตรานี้เมื่อนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ก็สามารถบังคับรัฐให้ต้องดำเนินการได้ ในหมวดว่าด้วยหน้าที่ของรัฐนั้น ควรกำหนดเฉพาะเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นซึ่งรัฐต้องดำเนินการเท่านั้น เมื่อความในมาตรานี้เคยกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพก็ควรนำไปกำหนดไว้ในหมวดนั้นทั้งหมดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา

- มีกรรมการสอบถามว่า เรื่องการคุ้มครองผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบากควรกำหนดไว้ด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การคุ้มครองผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบากนั้น รัฐต้องไปตรากฎหมายเพื่อการคุ้มครอง เพราะไม่ใช่สิทธิพื้นฐานที่ต้องนำมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้เคยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มาทั้งในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรนำความในมาตรานี้ไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ และหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐตามที่เคยกำหนดไว้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้ควรคงเรื่องการคุ้มครองผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสไว้เพื่อทำให้ชัดเจนว่ารัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองบุคคลเหล่านั้น ส่วนเรื่องการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรีนั้นควรนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

- เรื่องการคุ้มครองสตรีนั้น อาจกำหนดไว้ในมาตรานี้ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการคุ้มครองสตรีนั้นควรกำหนดไว้ในหมวดใดหมวดหนึ่งเท่านั้น

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า หน้าที่ของรัฐนั้นจะต้องกำหนดเฉพาะเรื่องที่เป็นภาพรวมของประเทศเท่านั้น ไม่ควรกำหนดเฉพาะเรื่องของบุคคลบางกลุ่มในสังคม

ประธานกรรมการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องจัดให้เด็ก เยาวชน ให้ ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและสมควรที่ใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างสง่างามที่ดีศรีเช่นเดียวกับผู้อื่นที่ได้รับการพัฒนา” ส่วนเรื่องการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรีนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๕๒ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๒ รัฐต้องจัดให้เด็ก เยาวชน ให้ ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและสมควรที่ใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างสง่างามที่ดีศรีเช่นเดียวกับผู้อื่นที่ได้รับการพัฒนา”

มาตรา ๕๓

“มาตรา ๕๓ รัฐต้องคุ้มครองและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

- กรณีเอกชนที่ได้รับสัมปทานทรัพยากรธรรมชาติจากรัฐทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายกับประชาชน รัฐหรือเอกชนจะต้องเป็นผู้เยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายนั้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชน ส่วนรัฐจะเยียวยาอย่างไรเป็นวิธีการของรัฐ และประชาชนก็มีสิทธิฟ้องร้องเอกชนที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนและเสียหายได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้ควรกำหนดเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในวรรคแรกของมาตรานี้มีความหมายว่ารัฐจะดำเนินการอย่างไรกับทรัพยากรธรรมชาติก็ได้ เช่น การนำไปใช้ประโยชน์ แต่ต้องคุ้มครองและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ส่วนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในวรรคสองนั้น จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของวรรคหนึ่ง คือ จะต้องใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน และจะต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุดและเมื่อเกิดผลกระทบก็จะต้องมีการเยียวยา

- มีกรรมการสอบถามว่า กรณีมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแล้วทำให้เกิดความเดือดร้อนและเสียหาย นอกจากจะมีการเยียวยาให้กับประชาชนที่เดือดร้อนและเสียหายแล้ว ควรมีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาตินั้นรวมอยู่ในความหมายของวรรคหนึ่งในเรื่องการทำให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนแล้ว

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ควรกำหนดเรื่องมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในมาตรานี้ด้วย

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการได้เขียนรองรับไว้ในมาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗ แล้ว

ประธานกรรมการเสนอให้เพิ่มเติมความเป็นมาตรา ๕๓/๑ ดังนี้ “ในการดำเนินการใด ๆ ของรัฐ ถ้ามีผลกระทบต่อความสงบสุข สุขภาพ หรือวิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชน หรือกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องด้วยตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความว่า “ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด” ใช้เกณฑ์ใดเป็นตัวชี้วัด

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักเกณฑ์ คือ ผลกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งเป็นไปตามแต่ละกรณีไม่อาจกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ และเมื่อเป็นคดีศาลก็จะเป็นผู้ชี้ว่าเป็นผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่ จึงไม่สามารถกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ความในมาตรา ๕๓/๑ อาจกำหนดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเฉพาะแต่ประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้นที่ควรมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น เพราะบางกรณีอาจมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกรณีนั้น ๆ เข้ามาในกระบวนการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็น

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในมาตรา ๕๓/๑ กำหนดว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นเฉพาะประชาชนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น จึงเหมาะสมแล้ว

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ความในมาตรา ๕๓/๑ เรื่องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้น ต้องระบุให้ชัดเจนหรือไม่ว่าเป็นการรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตัดสินใจของรัฐบาลเท่านั้น เนื่องจากที่ผ่านมามีการเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเมื่อประชาชนในพื้นที่ที่มีความเห็นอย่างไรแล้วรัฐจะต้องดำเนินการตามความเห็นนั้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตัดสินใจของรัฐบาลนั้น ต้องให้การศึกษากับประชาชนให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น หากประชาชนยังเข้าใจคลาดเคลื่อน แม้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญประชาชนก็จะยังเข้าใจคลาดเคลื่อนเช่นเดิม

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า บางกรณีรัฐไม่ได้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างจริงจัง ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนควรต้องมีการปรับทัศนคติเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตัดสินใจของรัฐบาล

- ความในมาตรา ๕๓/๑ นี้ จะสามารถกำหนดให้เป็นฐานในการนำไปสู่การตรากฎหมายได้หรือไม่

- เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา ๕๓/๑ เป็นดังนี้ “ในการดำเนินการใด ๆ ของรัฐ ถ้ามีผลกระทบต่อความสงบสุข สุขภาพ หรือวิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชนหรือกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

มติที่ประชุม

๑. คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๓ โดยไม่มีการแก้ไข

๒. คณะกรรมการมีมติเพิ่มเติมความเป็นร่างมาตรา ๕๓/๑ ดังนี้

“มาตรา ๕๓/๑ ในการดำเนินการใด ๆ ของรัฐ ถ้ามีผลกระทบต่อความสงบสุข สุขภาพ หรือวิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชนหรือกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา ๕๔

“มาตรา ๕๔ รัฐต้องจัดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม ค้ำครองสิทธิของผู้บริโภค และต้องพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการจัดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และต้องพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและประเทศ ไม่สามารถกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งมีลักษณะตายตัวได้ ควรนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ และเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องขจัดทวิภาคีตลาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการค้ำครองสิทธิของผู้บริโภค และต้องพัฒนาตลาดแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เสรีและ
ประเทศไทยให้เกิดความเป็นธรรม”

ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

- การแก้ไขเพิ่มเติมเช่นนี้เท่ากับว่ารัฐไม่ต้องดำเนินการใดเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ดำเนินการอยู่ เพราะปัจจุบันมีหน่วยงานค้ำครองสิทธิผู้บริโภคอยู่แล้ว สภาปฏิรูปแห่งชาติได้แนะนำให้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อค้ำครองผู้บริโภคเพิ่มเติมจากหน่วยงานค้ำครองผู้บริโภคที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ค้ำครองประชาชนมากยิ่งขึ้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า การกำหนดให้มีองค์กรภาคประชาชนโดยการบังคับให้รัฐดำเนินการจัดตั้ง องค์กรนั้นก็จะเป็นองค์กรภาคประชาชนอย่างแท้จริง ความในมาตรานี้ควรกำหนดให้มีเฉพาะกลไกและมาตรการในการค้ำครองสิทธิของผู้บริโภคเท่านั้น กลไกหรือมาตรการใด ๆ ที่จะจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนเพื่อค้ำครองผู้บริโภคก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาในอีกส่วนหนึ่ง

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า การกำหนดบทบัญญัติซึ่งเป็นบททั่วไปว่าเรื่องใดที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมก็ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยทั้งหมด รวมทั้งเรื่องการค้าผู้บริโภคด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐว่ารัฐพึงส่งเสริมให้ผู้บริโภคจัดตั้งองค์กรเพื่อค้ำครองผู้บริโภคก็ได้

- มีกรรมการสอบถามว่า หน้าที่ของรัฐส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนั้น จะกำหนดให้รัฐต้องทำให้เศรษฐกิจพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การทำให้เศรษฐกิจพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพนั้น ควรนำไปกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ เพราะเรื่องดังกล่าวควรเป็นเพียงกรอบการดำเนินการของรัฐบาลเท่านั้น ไม่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจุบันมีหลายปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ซึ่งทำให้เศรษฐกิจไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งพาเศรษฐกิจของประเทศอื่นด้วย การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐจึงอาจทำให้เกิดปัญหา

- การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควรให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๕๔ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๔ รัฐต้องขจัดทวิภาคีตลาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการค้ำครองสิทธิของผู้บริโภค และต้องพัฒนาตลาดแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เสรีและ
ประเทศไทยให้เกิดความเป็นธรรม”

มาตรา ๕๕

“มาตรา ๕๕ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

- ความในมาตรานี้มีความเหมาะสมแล้ว ส่วนรัฐบาลจะดำเนินการอย่างไรก็ควรให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล

- ในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมองว่ารัฐเป็นผู้ดำเนินการ แต่ในความเป็นจริงกลุ่มที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจคือเอกชน ดังนั้น เอกชนจึงมีผลต่อเสถียรภาพทางการเงินการคลังของรัฐ เช่น ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ จึงควรกำหนดให้รัฐเข้าไปดูแลเอกชนเพื่อป้องกันผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินการคลังของรัฐ

- บทบาทหน้าที่ของรัฐคือการรักษาวินัยการเงินการคลัง ส่วนแรงขับเคลื่อน (driving force) เป็นหน้าที่ของเอกชน จึงควรคงความว่า “รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของประเทศมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน” ไว้

- รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศมีหน้าที่รักษาวินัยการเงินการคลัง ความในมาตรานี้จึงอาจไม่มีความจำเป็น

ประธานกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ควรต้องคงมาตรานี้ไว้เพื่อให้รัฐรักษาวินัยการเงินการคลังและไม่ให้มีนโยบายประชานิยม

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ในบางกรณีการลงทุนของรัฐและการกระตุ้นเศรษฐกิจ อาจไม่ปฏิบัติตามวินัยการเงินการคลัง จึงอาจคงไว้เฉพาะ “รัฐต้องพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง

- การรักษาวินัยการเงินการคลัง หมายรวมถึงการก่อหนี้สาธารณะด้วย ดังนั้น การที่รัฐใช้เงินโดยไม่มีผู้ตรวจสอบเป็นการผิดวินัยการเงินการคลัง เป็นการสร้างหนี้สาธารณะเกินความจำเป็นทำให้เกิดภาระต่อรัฐบาลในขณะนั้น รัฐบาลในอนาคต และประชาชนด้วย จึงควรมีการกำหนดเรื่องการรักษาวินัยการเงินการคลัง

ประธานกรรมการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๕ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานะทางการเงินการคลังของประเทศมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน” โดยนำเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปไว้ในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

- มีกรรมการสอบถามว่า มาตรานี้จะนำไปสู่การร่างกฎหมายวินัยการเงินการคลังหรือไม่

ประธานกรรมการชี้แจงว่า ที่ประชุมจะพิจารณาอีกครั้งหนึ่งเมื่อเข้าสู่การพิจารณาในหมวดที่เกี่ยวข้องงบประมาณ

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๕๕ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๕ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานะทางการเงินการคลังของประเทศมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน”

มาตรา ๕๖

“มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- หมวดยกหน้าที่ของปวงชนชาวไทยได้บัญญัติให้บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รัฐก็ต้องปฏิบัติเหมือนประชาชน เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรานี้ เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๖ รัฐต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายและต้องจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”

ประธานกรรมการชี้แจงว่า รัฐเป็นนามธรรม ไม่มีตัวตน จึงไม่สามารถปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายได้

- มีการแสดงความคิดเห็นว่า ในมาตรานี้ควรเริ่มจากการจัดระเบียบหรือมีมาตรการซึ่งนำไปสู่การจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในมาตรานี้ผลสุดท้ายที่ต้องการคือการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ โดยไม่บอกวิธีการ ทั้งนี้ วิธีการอาจนำไปกำหนดในหมวดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ได้กำหนดวิธีการไว้ในร่างมาตรา ๗๒ แล้ว

- มีการแสดงความคิดเห็นว่า หน้าที่ของรัฐต้องดูแลการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบของเอกชนด้วยหรือไม่ หากจำกัดเฉพาะในวงราชการ ควรเพิ่มความว่า “ในวงราชการ” ด้วย

- คำว่า “ทุกรูปแบบ” มีความหมายว่าอย่างไร

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า “ทุกรูปแบบ” หมายถึง all forms ตามที่ได้ทำความเข้าใจกับสหประชาชาติ เพราะในการทุจริตและประพฤติมิชอบมีทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมถึงหากมีการทำสัญญากับภาคเอกชน สามารถนำระบบสัญญาคุณธรรมมาใช้ได้ เป็นมาตรการป้องกันและจัดการทุจริต

- ในส่วนของภาคเอกชน เช่น บริษัทมหาชน รัฐต้องเข้าไปดูแลด้วยหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า หากมีปัญหาเกี่ยวกับบริษัทมหาชนเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ที่จะเข้าไปดำเนินการ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในหมวดยกหน้าที่ของรัฐควรเป็นเรื่องเฉพาะในวงราชการ โดยให้รัฐมีหน้าที่จัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ และหากเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับราชการและมีการทุจริตเกิดขึ้นย่อมถือว่าเป็นการทุจริตในวงราชการ

- มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๖ รัฐต้องใช้มาตรการทั้งปวงเพื่อจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”

- การเพิ่มความว่า “การใช้มาตรการทั้งปวงเพื่อ” เป็นการขจัดทุจริตในหลายมิติซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ เพราะหมายรวมถึงมาตรการการปลูกฝังจิตสำนึกในสังคม และการสร้างค่านิยมรังเกียจการคอร์รัปชัน

- เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๖ รัฐต้องใช้มาตรการและกลไกทั้งปวงเพื่อจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการทุกรูปแบบ”

- ในกรณีที่เอกชนทุจริตแล้วส่งผลกระทบต่อประชาชน รัฐต้องเข้ามาจัดการหรือไม่
- ประธานกรรมการชี้แจงว่า ในกรณีที่เอกชนทุจริตแล้วส่งผลกระทบต่อประชาชน รัฐต้องเข้ามาจัดการตามหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบ เช่น หากเป็นการฉ้อโกงก็เป็นความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งรัฐจะมีมาตรการในการดำเนินการ แต่ไม่ใช่หน้าที่ของรัฐในการจัดการทุจริตของเอกชน
- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เป็นหน้าที่พื้นฐานของรัฐหรือไม่ที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมปลอดการทุจริตคอร์รัปชัน (clean society)
- ประธานกรรมการชี้แจงว่า สังคมปลอดการทุจริตคอร์รัปชัน (clean society) ต้องมาจากการสอนเยาวชนให้มีวินัย แต่ไม่ใช่หน้าที่ของรัฐที่จะเข้าไปตรวจสอบการทุจริตในบริษัทเอกชน
- มีกรรมการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๖ รัฐต้องใช้มาตรการและกลไกทั้งปวงเพื่อจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ” เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดพลวัต (dynamic) ในอนาคต และเป็นการรักษาพลังทางสังคมไว้
- ประธานกรรมการชี้แจงว่า เรื่องการทุจริตของเอกชนเป็นหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงชาติ เช่น กรณีมีการทุจริตในธนาคารต่าง ๆ รัฐจะเข้าไปทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้เป็นการจัดการทุจริต นอกจากนี้ เรื่องการประพฤติมิชอบมีปรากฏในวงราชการเท่านั้น ไม่มีปรากฏในภาคเอกชน
- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ถ้าไม่ใส่ว่า “ในวงราชการ” อาจมีการตั้งหน่วยงานเพื่อมาตรวจสอบเอกชนทำให้เกิดปัญหาในอนาคตได้
- ควรจำกัดเรื่องการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบไว้เฉพาะในวงราชการ เพราะเอกชนมีกลไกอื่นในการกำกับดูแลอยู่แล้ว เช่น กฎหมาย หรือสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)
- เสนอให้ตัดคำว่า “ทุกรูปแบบ” เพราะมีความว่า “ทั้งปวง” ซึ่งมีความครอบคลุมแล้ว
- ในร่างมาตรา ๕๐ (๙) มีความว่า “ประชาชนมีหน้าที่ต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ” หากตัดคำว่า “ทุกรูปแบบ” ในร่างมาตรานี้อาจไม่สอดคล้องกับความในร่างมาตรา ๕๐ (๙)
- ประธานกรรมการชี้แจงว่า ความว่า “ทุกรูปแบบ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ควรแก้ไขร่างมาตรา ๕๐ (๙) โดยตัดคำว่า “ทุกรูปแบบ” ออก เพื่อให้สอดคล้องกัน
- มีกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกสาขาในวงราชการ” เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีความกระชับ

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๕๖ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๖ รัฐต้องมีและใช้มาตรการและกลไกทั้งปวงเพื่อจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกสาขาในวงราชการ”

ประธานกรรมการกล่าวว่า ก่อนเข้าสู่การพิจารณาหมวดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ควรมีการเพิ่มร่างมาตราที่แสดงหลักการว่า รัฐจะทำการใดที่ขัดต่อแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐไม่ได้ หากรัฐทำการใดที่ขัดต่อแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐสามารถถูกฟ้องร้องได้ นอกจากนี้ ในหมวดนี้ยังรวมถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่ถูกตัดออกไป เช่น เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค โดยรัฐพึงส่งเสริมให้ผู้บริโภคจัดตั้งองค์กรของตนเองในการดูแลคุ้มครองผู้บริโภค โดยองค์กรดังกล่าวต้องไม่เป็นองค์กรอิสระ เป็นต้น

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

๔.๑ ประธานกรรมการขอเชิญกรรมการทุกท่านเข้าร่วมการประชุมแม่น้ำห้าสายในวันพุธ ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑

๔.๒ ประธานกรรมการขอให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแจ้งตารางการนัดประชุมของคณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายบริหาร และคณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติ ผ่านบริการส่งข้อความสั้น (sms) เพื่อให้กรรมการทุกท่านได้ร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในการประชุมคณะอนุกรรมการ

๔.๓ นายอภิชาติ สุจริตานนท์ รองประธานกรรมการ คนที่สอง ในฐานะประธานอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายบริหาร ประสงค์ขอรายงานผลการศึกษาโครงสร้างฝ่ายบริหารต่อที่ประชุมกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในวันอังคาร ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ โดยขออนุญาตให้สื่อมวลชนเข้าร่วมรับฟังด้วยซึ่งที่ประชุมเห็นชอบ

๔.๔ ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันพุธ ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๑.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๗.๔๐ นาฬิกา

นางสาววรินทร์พร ปณิธานธรรม

วิทยาการชำนาญการ

นายเผ่าพันธุ์ นวลสง

นิติกรชำนาญการ

นายเฉลิมศักดิ์ ใจขำนิ

วิทยาการปฏิบัติการ

นางสาวอัจฉรา สอนสมุทร

วิทยาการชำนาญการพิเศษ

ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

สำนักกรรมการธิการ ๒

ผู้ตรวจทาน

นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์